

נעמה אנגל משאלי

בועה בתוך הסערה

קבוצת מנהיגים דתיים מאזור באר שבע נפגשת במטרה להגיע להידברות ולמנוע את ההסלמה הביטחונית בדרום. לתפיסתם דווקא הדת היא הבסיס לאחוזה ולכיבוד השונות

צילום: יהודה פריץ

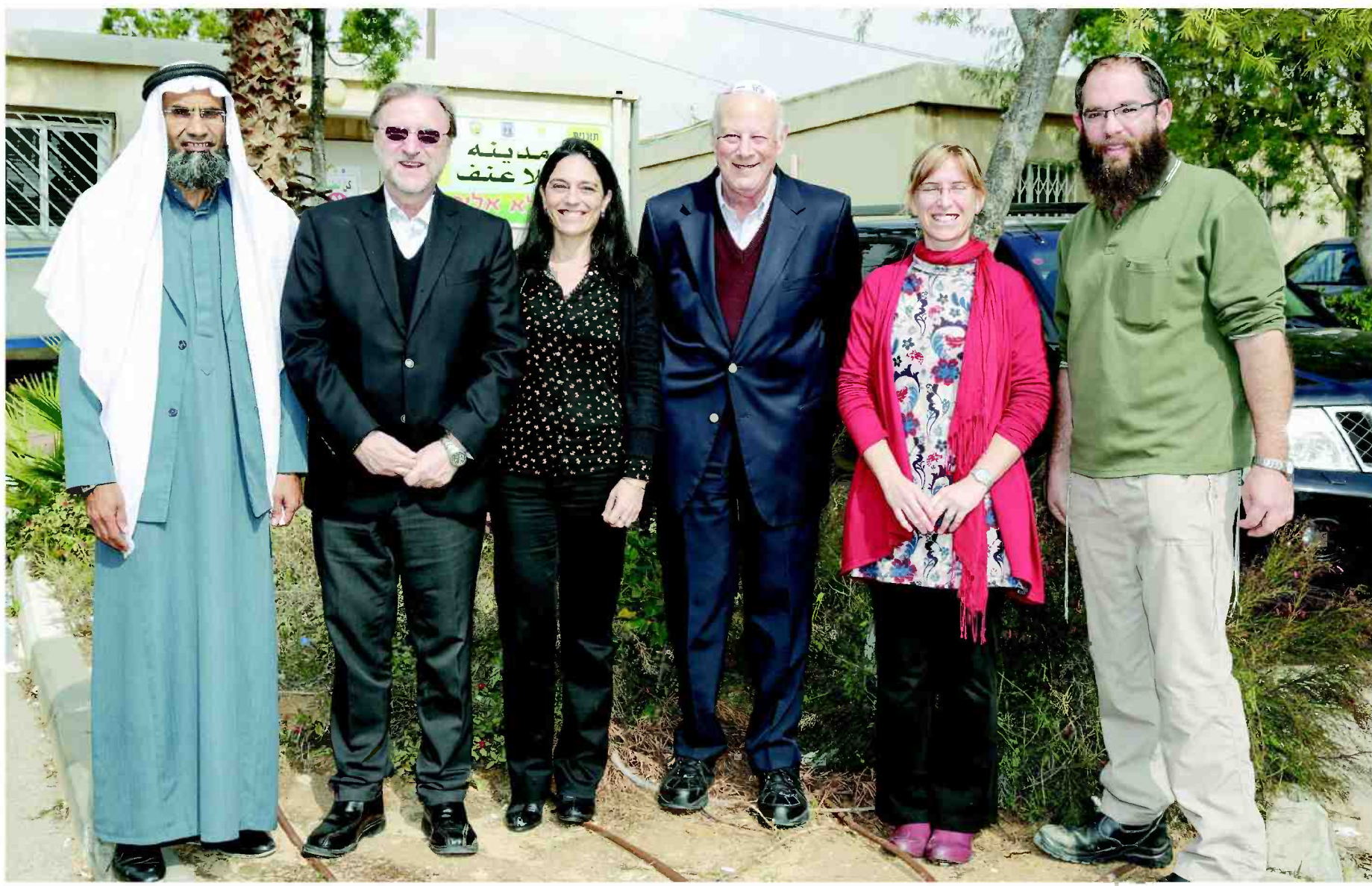
לימודים בין דתית ולחדוד באופן תהליכי וסדר לתוך מערכת החינוך בדרום, היהודית והבדואית כאחד – מבתי ספר היסודיים ועד למוסדות אקדמיים. מאחורי המהלך עומדות שתי נשים מקהילת "מגן אברהם" בעומר – רוקסנה גולן ואמירית רוזן. הן "שידכו" בין מספר אנשי דת, הכוללים את הרב מאוריסי בלטר – רב קהילת אשל אברהם הקונסרבטיבית בבאר שבע, האב פיטר זלסקו – מנהיג הקהילה הקתולית בבאר שבע, הרב אלקנה שרלו – איש חינוך תושב ירוחם המלמד במגוון מוסדות ברחבי הנגב, ושייח' ג'מאל אלעובר – תושב רהט והמפקח מטעם משרד הפנים על עשרות מסגדים בדרום הארץ.

התודעה המשותפת בבסיס הקבוצה היא שהמפתח להידברות, תיקון ושלוש נמצא דווקא בידי אנשי הדת. "אנחנו מעוניינים ליצור מודעות אצל התלמידים שאנשי דת יכולים לדבר ביניהם, שהם אינם אויבים", אומר הרב בלטר. "אנחנו מתכוונים להגיע לשיעורים בבתי הספר ולקיים דיאלוג על מנת להציג תפיסה אודות של יחס בין אנשי דת. כיום אנו רואים בתקשורת כיצד מנהיגים דתיים מנצלים את הבמה וארגונים קיצוניים גורמים לפיגועים רצחניים, אך למעשה זוהי קבוצה קטנה. הזרם המרכזי של הדתות הוא הפוך ונושא מסר של הידברות, כבוד ושונות". "באופן אישי ידעתי תמיד שאהיה שותף לקבוצה ביך דתית", מספר הרב אלקנה שרלו. "מה שקוסם לי במקומות אלו זה המפגשים בין בני אדם. עוד פעם לפגוש את

פיגוע הרקירה בשבת האחרונה ברהט, שבו נפצעה שלומית גונן חברת קיבוץ משמר הנגב, הזכיר השבוע לתושבי הנגב עד כמה שברירית מערכת היחסים השוררת בין יהודים לערבים באזור. גונן, כמו רבים מתושבי האזור, הגיעה לחנות טלפונים מלווה בילדיה ונכדיה ולפתע הגיח הדוקר, פצע אותה באורח קל ונמלט. תושבי רהט וראשי העיר, שהודרוו כבר למחרת לבקר את גונן בביתה, גינו את המעשה בכל פה הרגישו כי מדובר באדם שאינו תושב המקום ושהדבר לא יחבל ברו קיום, אך גונן הודתה כי לעת עתה לא תשוב לבקר בשוק ברהט.

שבוי ברומנטיקה

גל הטרור הנוכחי לא פסח על חלקה הדרומי של מדינת ישראל, גם אם הוא נחווה בו בעצימות נמוכה באופן יחסי לבירת ישראל וליהודה ושומרון. אולי דווקא משום כך, יוזמה בין דתית ייחודית שנקמת בהודשים האחרונים מבקשת להוריד את מפלט החרדה והפחד שבין היהודים והבדואים בנגב, בטרם יהיה מאוחר מדי והקרע יהיה בלתי ניתן לאיחוי. בניגוד מוחלט לרוח התקופה, השותפים למיזם מאמינים כי יוכלו להגשים את מטרתם באמצעות הרמויות שאולי נתפסות יותר מכול כמקור הפילוגים והמלחמות בנות זמננו – אנשי דת. למעשה מדובר בוועדת היגוי בת עשרים איש, שבה שותפים מנהיגים משלוש הדתות. מטרתה לגבש תוכנית

25.01x27.31	2/2	15	עמוד	שבת - מקור ראשון	12/02/2016	51839122-1
התנועה המסורתית - 24180						

האינסופיות שיש באדם באשר הוא אדם. אני שבוי קצת ברומנטיקה ובנאיביות שיש בקבוצות האלו, ומודע לכך שזו בועה חלומית בתוך מציאות מאוד טוענת, אבל אני רואה שזה דבר נכון, ומוכרח אפילו".

לדבריו המיוחד בקבוצה הוא שהשיח הדתי נמצא על השולחן, ובמרכזו. "אנחנו ממש מדברים במושגים דתיים. אלו לא אנשים מדתות שונות שיושבים ומדברים, אלא אנשים שמביאים את העולם הדתי שלהם – דווקא שייח', דווקא כומר ודווקא רב. העולם חושב שהדת היא זו שגורמת למלחמות ואנחנו רוצים לומר הפוך; הדת ואנשי הדת הם שיביאו את הרפואה".

האב פיטר זלסקו הגיע לבאר שבע לפני מספר שנים כדי להנהיג בעיד את הקהילה הקתולית דוברת העברית המונה 120 חברים. הוא נולד בפולין, למד באוניברסיטה הקתולית ברומא והתאהב בישראל. כבר בימי הראשונים בארץ חיפש ליצור קשר עם מנהיגים של דתות אחרות וכך נחשף לפעילות התנועה המסורתית בנגב.

"כאנשי דת אנחנו מאמינים שכמסר לעולם יש להכיר האחד את השני ולחפש את המשותף שמאחד אותנו", הוא אומר. "הדת היא לא הסיבה לקונפליקטים פה במזרח התיכון, להיפך. יש אנשים שמשתמשים בדת ככלי מלחמה אבל זו מניפולציה. אם אלוהים שלך אומר לך שאתה יותר טוב מאחר, זה לא אלוהים". לדבריו "דק התחלנו בפרייקט אבל אני מקווה שנסמן את באר שבע כמקום לכולם".

המסע בעקבות אברהם

סוג השיח שמבקשת לקרם הקבוצה אמנם חדש יחסית במרחב הדרומי, אך עבור תושבי הנגב החיים בחיכוך טבעי מתמיד "רו קיום" או "חיים משותפים" אינן צמד מילים ריקות מתוכן, אלא מציאות יומיומית; בסניף הבנק, בספסלי האוניברסיטה, במשרדי הממשלה ובכבישים. בירת הנגב היא בפועל עיר מעורבת לכל דבר, מרכז החיים עבור שני העמים.

זו גם הסיבה שגל הטרור, ובתוכו הפיגוע בתחנה המרכזית בבאר שבע שבוע שעבר על ידי תושב חורה, הביא להתדרדרות מסוימת ביחסים שמדיאנה את חברי הקבוצה. לצד הגינויים הנחוצים שהשמיעה ההנהגה הברדית, וצעירים המתגייסים לצד ה"רוואים עצמם כישרלאים לכל דבר, בשנים האחרונות ישנה מגמת התחזקות בפעילות הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית בכפרי הנגב, זאת לצד מספר מקרים בשנה האחרונה של צעירים, חלקם מורים, שהביעו תמיכה בארגון המדינה האסלאמית ואף הצטרפו לשורותיו בסוריה.

אחד ממקורות ההשראה לפרוייקט הוא מסולל טיול מדברי שבו פסעה לפני אלפי שנים דמות מקראית המוזהה עם העיר באר שבע. גולן ורוזן החלו בזמנו להתניע פעילות חינוכית סביב נתיב מסעו של אברהם אבינו, שעובר בחלקו בסביבה הקרובה לביתן. מדובר בחלק מתוך "נתיב אברהם", שביל תיירות יתרבותי המתחקה אחר מסעו ההיסטורי של אברהם אבינו במזרח התיכון מחרן שבתורכיה דרך סוריה וירדן, עבור בחברון ובבאר שבע עד למצרים.

"זהו שביל המסע הפיסי והרוחני של אבי הדתות המונותאיסטיות, והשתמשנו בו על מנת לגשר ולהעמיק את ההיכרות בסביבה הקטנה שלנו דרך מסלולי טיולים בין יישובים יהודיים לברדיתיים", אומרת גולן. "בעקבות כך התחלנו לחשוב איך מרחיבים את המעגלים. כשהחל גל הטרור שמענו יותר ויותר התבטאויות גזעניות וקשות, בעיקר מצד הנוער, והחלטנו שאנחנו חייבים להיכנס לבתי ספר ולהגביר את ההיכרות". גולן מציינת כדוגמה אמירה של בעלת תפקיד באחד מבתי הספר הממלכתיים בנגב שבתגובה ליוזמה הבהירה כי כף רגלו של מוסלמי לא תדרוך בו. דמותו של אברהם העברי ממשכה ללוות את המפגשים ועוברת כחוט השני ביניהם. תוכנית הלימודים

אמנם עוד לא מגובשת אך לחברי הקבוצה ברור כי אחת הפעילויות החינוכיות יתקיימו בשביל.

לצאת ולדקור זה פשע

במסגרת הפעילות מתכנסת ועדת ההיגוי אחת לחודש לשיח ודיאלוג סביב המקורות בין כותלי אוניברסיטת בן גוריון. מלבד אנשי הדת, יושבים בה נציגים מהאוניברסיטה ופעילים חברתיים. במקביל, פועלות ועדת תוכן וועדה פדגוגית על מנת לבחור את התכנים הרלוונטיים ולתרגם את המפגשים למערכי שיעור ופעילות בהתאם. הנושא

הרב אלקנה שרלו (בתמונה): פתחנו את הקוראן ונדהמתי מהפער בין המקורות לבין האנשים שמדברים בשם המקורות. השייח'ים והאימאמים התלהבו. הם אמרו 'כן, על זה אנחנו מחנכים במסגדים'

הראשון שנבחר לעיסוק בוועדה הוא כבוד הבריות בראי שלוש הדתות.

חברי הוועד נפגשו בחודש שעבר עם הפצי זוהר, ראש מחלקת החינוך בעיריית באר שבע, במטרה לבחון את השתלבותם במערכת החינוך העירונית. זוהר מצידה נתנה את ברכתה למיזם, והעבירה אותו לאישור הגורמים הרלוונטיים במשרד החינוך. ביום רביעי האחרון נערך מפגש דומה עם ראש עיריית רהט טלאל אלקרנאוי וחברי מועצת העיר, מפגש שנערך בצל פיגוע הדקירה ובסוף השבוע הקרוב יחשף לראשונה פרויקט "לימוד ערבה".

מארגני היזמה בטוחים כי הילדים והנוער כיום צמאים למפגשים בלתי אמצעיים עם אנשי הדת, אך מדגישים את החשיבות בהשתלבות תהליכית, על מנת לזכות בתמיכה מערכתית ולגיטימציה. "לא נקפוץ עם החומר הראשוני מיד לפגוש את הילדים בכיתות", אומר הרב בלטר. "נבוא עם תוכנית מסודרת ונעבור תהליך קודם כול עם המנהלים, חדרי המורים וההורים. רק בסוף נפגוש תלמידים. אם לא יהיה מחנך שימשיך את היוזמה הלאה היא תלך לאיבוד ואין בכך טעם".

המפגש האחרון של הקבוצה התמקד בנושא כבוד הבריות בקוראן, ולוה בהרצאתו של ר"ד מוחמד אלעטאונה, תושב באר שבע וחוקר אסלאם מודרני במחלקה ללימודי המזרח התיכון באוניברסיטה בעיר.

לדברי הרב שרלו המפגש נולד כתוצאה מהעובדה שבעוד החברים היהודים והנוצרים ציטטו שפע מקורות בנושא, הנציגים המוסלמים חשו מחסור מסוים. "הבנו שאנחנו צריכים ללמוד את הנושא לעומק", מסביר הרב שרלו. "פתחנו את הקוראן והייתי בהלם – איזה פער יש, אצל כל הדתות, בין המקורות לבין אנשים שמדברים בשם המקורות האלה. השייח'ים והאימאמים ישבו שם והתלהבו ממש", הוא מתאר. "הם אמרו 'כן, על זה אנחנו מחנכים במסגדים'. סוף סוף במקום לשמוע כרגיל מהתקשורת שבמסגדים מטיפים, אני שומע אנשים מתוך המסגדים שמדגישים את הצד הזה".

"ישנו פער אדיר בין הטקסט התאורטי לבין הפרקטיקות, ואסור להקיש בין מה שרואים שכביכול נובע מהאסלאם לדת", מתייחס ר"ד אלעטאונה לאחת התובנות המרכזיות והמתסכלות שצפו ועלו במהלך המפגש. "לצאת לרחוב ולדקור זה פשע על פי כל האסכולות באסלאם, שמעניק לערכים הומניים מקום מרכזי וחשוב ביותר בדת ובהלכה. חיי אדם הם קודש קודשים, אבל זה בכל זאת קודר. האם זה אסלאם? וראי שלא. כל המוטיבים שאנו

רואים כיום מסביב הם לא דווקא דתיים אלא פוליטיים, ניסיון לגייס ולנצל את הדת לטובת קידום אינטרסים ואג'נדרות פוליטיות כגון המאבק על ירושלים והסכסוך הישראלי-פלשתינאי".

המפגש אף הציף את הסוגיה הכאובה של הצטרפות צעירים ברוואים לשורות דאעש. אחד השייח'ים מזוהר אף התוודה במהלך המפגש כי הוא מכיר את האנשים וכואב את המקום שאליו הם הגיעו. "אני שואל את עצמי כל הזמן איפה הטעות החינוכית שעשינו", אמר בכאב והוסיף כי לרעתו להזנות המדינה שאינה מספקת די משאבים לחינוך בעיירות הברדיות יש בכך חלק.

"לצערי הרב רק הקולות הקיצוניים משני הצדדים נשמעים ורבים מתקרבים אליהם", מודה שייח' אלעובריה אך שומר על אופטימיות, "קומץ קטן של צעירים קיצוניים לא יקלקל את היחסים ויכתים את כלל תושבי הנגב".

האב הקתולי בביקור במכינה

לעת עתה הקשרים האישיים שנרקמו בין אנשי הדת כבר נושאים פירות ברמות יוזמות ספונסניות ומרתקות. הרב שרלו כבר מארח במכינות הקדם צבאיות שבהן הוא מלמד את האב פיטר לשיחה על הנצרות ומפיץ את הרעיונות העולים בקבוצה בכמות השונות שבהן הוא לוקח חלק. כך למשל בכנס "לימוד ערבה" שיתקיים ביישוב ספיד בשבוע הבא.

"האב פיטר סיפר לי שאחד החברה במכינות מאוד התלהב ממנו ואמר שהוא רוצה לבוא לבקר אותו. האב פיטר בא אליי ואמר לי – תרגיע אותו, כי אני לא מיסיונר. שימצא את האמת בבית שלו. זה ממש ריגש אותי. מגיע האב הנוצרי ואומר לי – לך יש תפקיד שהוא ימצא את עצמו בבית היהודי שלו".

מופדות חינוך בלב הציונות הדתית מוטגלים לפתוח את הדלת לדמות כמו האב פיטר?

"במפגש האחרון דיברנו על המוקשים שיכולים להיות בחלום החינוכי שלנו. אחד המוקשים הגדולים הוא השאלה האם מוסדות החינוך הדתיים לסוגיהם יפתחו את שעריהם להיכרות עם דתות אחרות. אף אחד לא מדבר על מיסיון חלילה או על המרת דת, אלא על חיזוק האחוזה ברחבי הנגב. זה בהחלט חשש שנוכח. לנו ב"מדרשיית קמה" היו מפגשים עם ברואיות בעבר. אני יכול לראות את זה קורה. איך בדייק אנחנו עובדים על זה עכשיו. ברור לנו שאנחנו צריכים להתחיל מלמעלה ולא ללכת ישר למקומות הקיצוניים והשמרניים ביותר". הרב שרלו עצמו כבר מוזמן לדבר במתנס בלקייה ובהחרה, ומוסיף כי הוא אינו חושש להיות מסומן. "אני חושב שזה הצעד הנכון, ומי שרוצה לסמן שישמו".

במסגרת שבוע הסובלנות התארח הרב בלטר יחד עם חברו השייח' ג'מאל בבית ספר מוסלמי בעיירה כסיפה לשיחה בלתי אמצעית עם 120 תלמידי כיתות י"ב ביישוב. "התלמידים שאלו שאלות למופת", סיכם השייח' ג'מאל, "זו הייתה הפעם הראשונה שבה הם ראו אחרות כזאת והתגובות היו חיוביות. בהמשך אני מוזמן עם כומר ורב לדבר עם צוות מורים בבית ספר בבאר שבע".

בסיום המפגש יצאה הקבוצה למגרש הכדורסל בבית הספר והשייח'ים פנו להתפלל. "התיישבתי בטריבוונה לבדי והתקרבה לעברי קבוצה של כחמישים תלמידים, לא מאלו שנפגשתי עמם", נזכר הרב בלטר ומודה: "חששתי. איני חי בחלל; זו הייתה תקופה מתוחה, ישבתי לבדי עם כיפה לראשי ודבר ראשון חששתי". מהר מאוד פנו אליו עשרות התלמידים שהתגודדו סביבו והבידו את כוונותיהם: "שלום, ברוך הבא. ראינו שאתה יושב לבד וחשבנו שזה לא מכובד". "כואב לי שברגע הראשון תמיד יש חשש", הוא אומר, "חשוב להזכיר לעצמנו את היכולת לראות קודם כול את הבן/בתם".

מפגש הקבוצה ברהט, השבוע. מימין: הרב אלקנה שרלו, אמירית רוזן, הרב מיכאל גרץ, רוקסנה גולן, הרב מאוריסי בלטר, השייח' ג'מאל אלעובריה